

Nikad poražena umarširala u legendu

NA SMOTRI BRIGADE, 19. JUNA 1942. U SELU LJUBINJE NA TROMEĐI CRNE GORE, BOSNE I HERCEGOVINE, IZMEĐU OSTALOG, TITO JE ISTAKAO: "JA VAS UVJERAVAM DA NAŠI NEPRIJATELJI NEĆE U CRNOJ GORI DUGO LIKOVATI, CRNOGORCI ĆE OSTATI DOSLJEDNI SVOJIM SLOBODARSKIM TRADICIJAMA, A VI SAMI ODVOJILI STE SE OD CRNE GORE S VJEROM DA ĆETE SE U NJU VRATITI KAO OSLOBODIOCI.

PIŠE: NENAD STEVOVIĆ

Snimak sa formiranja 4. crnogorske brigade

Viševjekovno narodno iskustvo u ratovanju kao živo nasljeđe svakog Crnogorca kulminiralo je u punoj snazi kroz partizansku epopeju tokom Drugog svjetskog rata dajući istorijski doprinos pobjedi nad fašizmom i nacizmom kao najvišim civilizacijskim dosegom čovječanstva. Kroz ratni put Četvrte proleTERSKE crnogorske brigade prepoznaju se sve karakteristike i vrijednosti crnogorskog vojnika toga vremena. Četvrta proleTERSKA crnogorska brigada je formirana 10. juna 1942. na planini Zelengori, naredbom Vrhovnog štaba Narodnooslobodilačke partizanske i Dobrovoljačke vojske Jugoslavije. U sastav brigade su ušli: dva bataljona iz Lovćenskog odreda i po jedan bataljon iz Zetskog, Komskog i Durmitorskog odreda. Na dan formiranja u sastavu brigade je bilo 1.082 borca, većinom prekaljenih ratnika od početka 13-julskog ustanka. Vrhovni štab je za komandanta brigade imenovao Peka Dapčevića a za političkog komesara Mitra Bakića. Smotru brigade izvršio je Vrhovni komandant Tito 19. juna 1942. u selu Ljubinja na tromeđi Crne Gore, Bosne i Hercegovine. Tom prilikom u svom govoru, između ostalog, Tito je istakao: "Ja vas uvjeravam da naši neprijatelji neće u Crnoj Gori dugo likovati, Crnogorci će ostati dosljedni svojim slobodarskim tradicijama, a vi sami odvojili ste se od Crne Gore s vjerom da ćete se u nju vratiti kao oslobodioci. ...

Vaš put od početka ustanka dovdje slavan je i ostaće kao svijetli trag u historiji naše borbe. Mi odavde danas sju-tra, krećemo u novom pravcu. Mi ćemo pronijeti zastavu Narodnooslobodilačke borbe, zastavu oružanog bratstva i jedinstva naših naroda kroz nove krajeve Jugoslavije... Vi ćete svojim držanjem i ubjeđivanjem pokazati da ste vojska novoga kova; vi ćete tako steći njihovo povjerenje i razvijati zastavu slobode u krajevima koji je još nijesu razvili."

Od svog formiranja pa do kraja rata brigada je prešla oko 25.000 kilometara i vodila više od 700 manjih i većih borbi. I pored toga što je imala izuzetno teških momenata i nekoliko početnih neuspjeha, brigada nikada nije poražena. Ratni put je legendarne borbe vodio izvan granica Crne Gore šireći tako plamen i nadu slobode u okupiranim krajevima Jugoslavije. Između ostalih brigada je učestvovala u bitkama na Neretvi, Sutjesci, Kopaoniku, u borbama za Kupres, Livno, Jajce, Kruševac, Kraljevo, Požegu, Užice, u operacijama Vajs I, Vajs II, operaciji Kamerjeger, i završnim operacijama na Sremskom frontu. U Crnoj Gori brigada je učestvovala u Andrijevačkoj operaciji, u čišćenju Vasojevića od četnika, u borbama za oslobođenje i odbranu Kolašina, odbranu Bijelog Polja,

a udarne grupe bataljona su djelovale duboko u Staroj Crnoj Gori.

Kroz brigadu je prošlo više od 15.000 boraca od kojih je tokom rata poginulo blizu 3.000 dok je više od 6.000 ranjeno. U početku je sastav brigade bio u potpunosti crnogorski, kasnije je dopunjavan ne samo novim crnogorskim borcima već, u manjem broju, i borcima drugih narodnosti. Svi komandanti i politički komesari tokom postojanja brigade su bili Crnogorci. Za svojih 1070 dana ratnog trajanja imala je sedam komandanata, od kojih

su prva šestorica narodni heroji. Komandanti su bili Peko Dapčević, Radovan Vuković, Vasilije Đurović Vako, Ljubo Vučković, Savo Burić, Blažo Janković i Vido Šoškić. Politički komesari su od formiranja brigade pa do kraja rata takođe bili Crnogorci: Mitar Bakić, Milo Jovičević, Niko Pavić, Vojo Nikolić, Milija Stanišić, Boško Brajović i Zarija Šaletić.

O vojnom, moralnom i obrazovnom kapacitetu te vojne jedinice govori i činjenica da nijedan ratnik brigade, koji je na dan formiranja bio u njenom sastavu, nije doče-

kao oslobođenje kao običan borac. Četvrta proleTERSKA crnogorska brigada je bila rasadnik najboljih kadrova pa su iz nje izrasli: 23 brigadna komandanta, 8 komandanta divizija, 3 komandanta korpusa, i po jedan komandant armije i glavnog štaba. Od oficirskog kadra koji je prošao kroz brigadu njih 31 su postali generali. Članovi AVNOJ-a su bili osmoro boraca brigade.

"Heroj je onaj ko ima hrabrosti za svoju sudbinu." rekao je Herman Hese, a četrdesetdevet boraca Četvrte proleTERSKE crnogorske brigade je

Peko Dapčević i Mitar Bakić sa predstavnicima sovjetske misije u manastiru Morača 1944.

svojom hrabrošću zaslužilo vječno mjesto na stranicama crnogorske i jugoslovenske ratne istorije. Orden Narodnog heroja dobili su: Niko Anđus, Filip Bajković, Simo Barović, Vlado Božović, Mašo Brguljan, Petar Vojvodić, Ljubo Vučković, Danilo Grbović, Jevrem Grbović, Vojin Dragović, Spaso Dračić, Savo Drljević, Vljako Đuranović, Boško Đuričković, Vasilije Đurović Vako, Jovo Zvicer, Blažo Janković, Filip Janković, Boško Janković, Mašo Jelić, Milorad Jovančević, Radisav Jugović Bako, Vojin Katnić, Ilija Kostić, Lazar Lopičić, Blažo Martinović, Marko Martinović, Niko Martinović, Stanko Martinović, Veselin Masleša, Jelica Mašković, Vukosava Mićunović, Špiro Mugoša, Vojin Nikolić, Dobrila Ojdanić, Blažo Orlandić, Đoko Pavičević, Đuro Petrović, Vojin Poleksić, Krsto Popivoda, Sekule Popović, Nenad Rakočević, Jovan Stojanović, Dušan Strugar, Niko Strugar, Đuro Čagorović, Milovan Čelebić, Mitar Bakić i Peko Dapčević.

Publikovanjem više knjiga autobiografskih zapisa, knjiga memoarskog karaktera i zbornika šćećanja preživjelih boraca ostavljeno je za buduće generacije svjedočanstvo o ratnim dostignućima slavne brigade. Da u kolektivnom šćećanju crnogorskog naroda ova vojna jedinica zauzme trajno mjesto krucijalan doprinos dao je borac koji je u brigadi prošao put od običnog vojnika do njenog komandanta, general pukovnik Blažo Janković knjigom "Četvrta proleTERSKA crnogorska brigada" objavljenom u Beogradu 1975. godine.

Danas u Crnoj Gori brojne društvene, kulturne, obrazovne i druge institucije kao i ulice i trgovi širom gradova i sela nose imena boraca ove slavne vojne formacije. Šćećanje na njih živi i u crnogorskom iseljeništvu. U vojvođanskom naselju Lovćenac, koji personifikuje patriotski dio crnogorske emigracije, centralni trg mjesta nosi naziv "Trg IV proleTERSKE crnogorske brigade" a spomen ploča sa Titovim citatom "Četvrta brigada to su četiri brigade" već pola vijeka stoji na zgradi u kojoj je danas Crnogorski kulturni centar.

U mozaiku viševjekovne ponosne crnogorske vojne istorije značajno mjesto zauzima i segment koji predstavlja crnogorski partizanski pokret u Drugom svjetskom ratu, a u njemu jedno od vodećih mjesta pripada i slavam ovenčanoj Četvrtoj proleTERSKOJ crnogorskoj brigadi.